

Mobiliteit als motor van beter leven, welvaart en welzijn

MIGRATIE, PENDEL EN VERHUIS

Jan Hertogen
Socioloog[1]

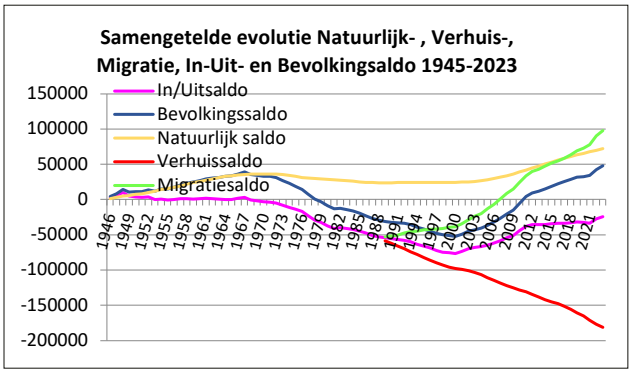
De vrijheid van verplaatsing, vestiging en vereniging zijn fundamentele rechten van de mens. Socioloog Jan Hertogen belicht met behulp van npdata.be de impact van mobiliteit op zorg en welzijn, met bijzondere aandacht voor binnenlandse verhuizingen.

DEMOGRAFISCHE EVOLUTIE

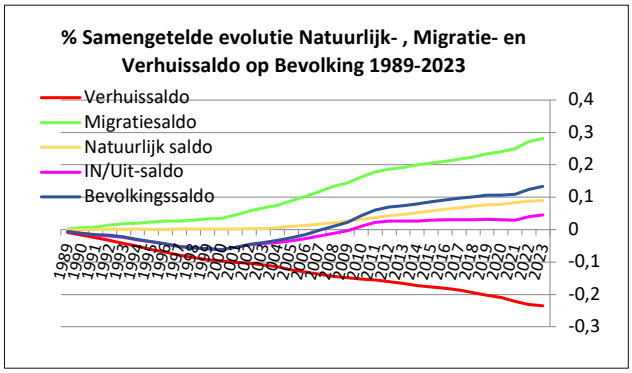
Bevolkingsevolutie weerspiegelt de bevolkingsdynamiek en drukt in wezen de samenlevingsdynamiek uit. Bij een dalende bevolkingsgroei en een negatief verhuissaldo, wordt de basis gelegd voor immigratie vanuit het buitenland. Deze demografische beweging is voor elke Belgische gemeente uitgebreid in beeld gebracht.[2] De huidige migratie en de effecten ervan zijn enkel goed te begrijpen als men de historische migratie tussen 1945 en 1978 in overweging neemt, en dan vooral de impact van de wet op gezinshereniging van 1976.[3] Grafiek 1 toont de gecumuleerde evoluties na WO II. De paarse lijn toont het saldo van inkomende en uitgaande migratie en verhuis. Vanaf 1989 wordt de lijn opgesplitst in immigratiesaldo (groen) en verhuissaldo (rood).

"Bij een dalende bevolkingsgroei en een negatief verhuissaldo, wordt de basis gelegd voor immigratie vanuit het buitenland."

1 jan@hertogen.be
2 www.npdata.be/BuG/559-Migratiehysterie
3 www.npdata.be/BuG/559-Migratiehysterie/19761213wet.pdf

Grafiek 1: Samengetelde evolutie natuurlijk-, verhuis-, migratie, in-uit- en bevolkingssaldo Antwerpen (1945-2023)

Grafiek 2: Samengetelde evolutie natuurlijk-, migratie- en verhuissaldo op bevolking Antwerpen in % (1989-2023)

Het beste voorbeeld van de algemene evolutie in de stedelijke bevolking is Antwerpen. Na 1970 daalde de bevolking door een afname van de natuurlijke groei. Ook was er een negatief verhuissaldo, wat nog verslechterde na 2015. Het duurde drie decennia voor migratie hielp de bevolkingsdaling in de steden te stoppen. Vanaf 2000 groeide de bevolking weer, dankzij de tweede en derde generatie inwoners met migratieachtergrond, en pas in 2023 bereikte Antwerpen weer het bevolkingsniveau van 1970. Het immigratiesaldo compenseert het negatieve verhuissaldo: immigranten huren, kopen en investeren in vrijgekomen woningen, net als in het verleden, wat bijdraagt aan de bevolkingsgroei door een positief natuurlijk saldo.

MIGRATIEHYSTERIE

Om de evolutie van welzijn, zorg en samenlevingsbehoeften te begrijpen, moet men de lokale migratiegeschiedenis grondig bekijken. Het doorbreken van de 'migratiehysterie' is essentieel om niet te verzeilen in een op racisme gebaseerd debat over de 4,5 miljoen inwoners met een migratieachtergrond in België. Deze evolutie kan per jaar en cumulatief in percentage sinds 1989 worden geanalyseerd om de impact op de samenleving te verduidelijken. Grafiek 2 toont bijvoorbeeld dat in Antwerpen het positieve migratiesaldo van 28 % de bevolkingsuitstroom van -24 % compenseerde.

Verhuizingen binnen een land zijn een belangrijke factor in de bevolkingsevolutie van gemeenten, provincies en gewesten. In tegenstelling tot pendelen, dat dagelijks is, hebben verhuizingen een langduriger impact op de lokale bevolking. Alle relevante grafieken hierover zijn eenvoudig te vinden en te analyseren voor elke gemeente, met data vanaf het ontstaan van België, na 1907, WO II, 1968, 1989 en de laatste tien jaar.[4]

PENDELEN

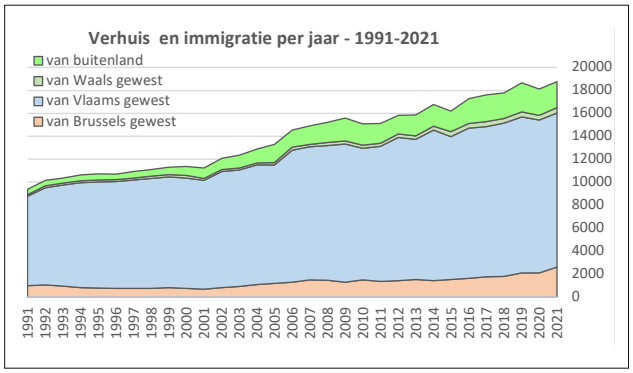
Pendelen naar het werk beïnvloedt de tijd thuis en de verkeersdruk in steden, wat het welzijn beïnvloedt. Als de pendeldruk te groot wordt, kan verhuizen richting het werk de levenskwaliteit verbeteren, want werken waar je woont, verhoogt je welzijn. Recente statistieken van Steunpunt Werk bieden visuele gegevens over de pendelstromen van en naar elke gemeente in Vlaanderen, zowel in tabel als op kaart. Kaart 1 toont de uitgaande pendel uit Aalst in 2021: hoe donkerder de lijn, hoe meer pendelaars.

4 *Je vindt de gegevens van alle gewesten, provincies en gemeenten via www.npdata.be/BuG/559-Migratiehysterie*

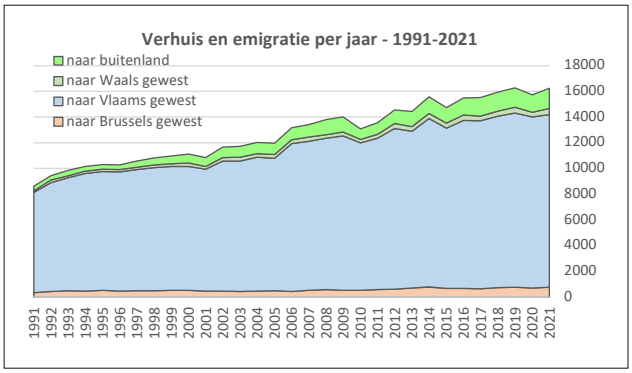

Kaart 1: Aalst, uitgaande pendel (2021)

"Het doorbreken van de 'migratiehysterie' is essentieel om niet te verzeilen in een op racisme gebaseerd debat."

Grafiek 3: Denderstreek: verhuis vanuit de drie gewesten en immigratie (1991-2021)

Grafiek 4: Denderstreek: verhuis naar de drie gewesten en emigratie (1991-2021)

VERHUIS

Verhuizen is een ingrijpende vorm van mobiliteit die de levenscontext van individuen en gezinnen vaak jarenlang, decennialang of zelfs generatieslang bepaalt. Een verhuis maakt bovendien een wooneenheid vrij voor anderen, zowel uit het binnen- als buitenland. Dit speelt een belangrijke rol bij immigratie: zonder het vrijkomen van woningen zijn bevolkingswisselingen niet mogelijk.

In de publicatie van npdata.be worden verhuisbewegingen voor elke gemeente, provincie, gewest en specifieke regio's in tabellen weergegeven, samen met lijn- en stapelgrafieken. Dit zowel in aantallen als percentages, inclusief alle in-, uit- en interne verhuis tussen 1991 en 2021.[5] We pikken er als illustratie enkele elementen uit voor de hele Denderstreek (data voor elke afzonderlijke gemeente zijn ook beschikbaar).

Tegenover de inkomende verhuis en immigratie (grafiek 3) staat de uitgaande verhuis en emigratie uit de Denderstreek (grafiek 4). Het verschil tussen deze twee wordt weergegeven in het verhuis- en migratiesaldo per jaar (grafiek 5). De jaarlijkse bevolkingsevolutie wordt weergeven met een rode stippellijn. In de Denderstreek is er een bevolkingsdaling merkbaar na 1970, die aanhoudt tot 2000. Dit leidde tot het vrijkomen van woningen, wat de verhuisdynamiek en immigratie tot 2014 stimuleerde. Daarna groeide de verhuisbeweging vanuit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest naar de Denderstreek. Dankzij de verhuis vanuit Brussel en, in mindere mate, immigratie, herwint de Denderstreek perspectief op verdere groei in welzijn en welvaart.

"Verhuizen is een ingrijpende vorm van mobiliteit die de levenscontext van individuen en gezinnen vaak jarenlang bepaalt."

Een afsluitende grafiek met de samengetelde evolutie van 1991 tot 2021 brengt dit goed in beeld (grafiek 6). Het natuurlijk saldo is nog steeds negatief, maar het positieve verhuissaldo, grotendeels afkomstig uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, is dubbel zo hoog als het migratiesaldo. Dit heeft geleid tot een positieve bevolkingsevolutie van bijna 50 000 inwoners. De toekomst van de Denderstreek ziet er veelbelovend uit.

VERHUISBEWEGINGEN DENDERLEEUW 2021

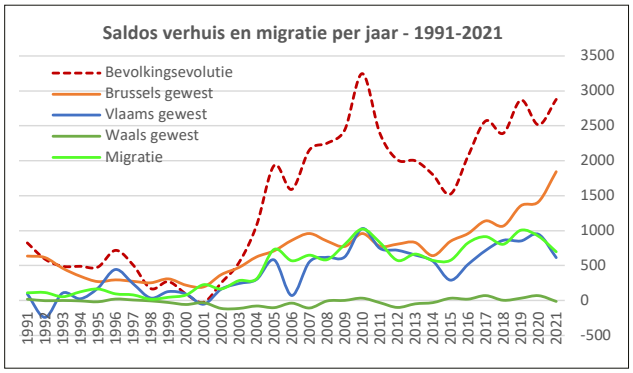
De tabellen in bericht 557 geven gedetailleerd inzicht in de in- en uitgaande verhuisbewegingen vanuit elk van de drie gewesten en van elke provincie naar elke gemeente of groep van gemeenten. In dit voorbeeld gaat het om de Denderstreek in 2021.[6] Verhuizingen zijn een structureel fenomeen waarbij verschuivingen zich alleen op langere termijn voordoen.

In 2021 verhuisden 355 Brusselaars naar Denderleeuw en 103 bewoners verhuisden naar Brussel. Hierdoor steeg de bevolking van Denderleeuw met 1,2 %, terwijl 1,35 % naar andere Vlaamse gemeenten vertrok, zoals af te lezen is in tabel 1.

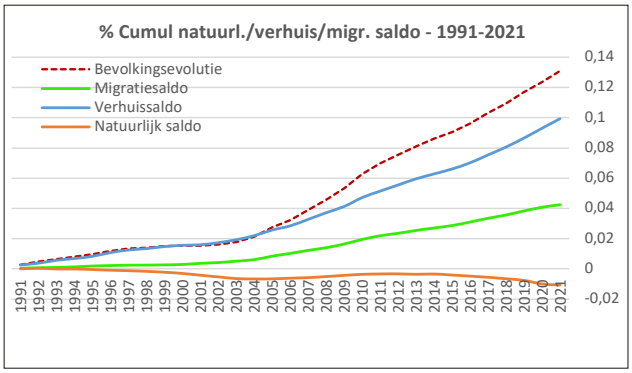
"Wie zorg wil dragen voor welvaart en welzijn moet beschikken over data die ver genoeg teruggaan en een helder en actueel beeld geven van de demografische evoluties."

5 *www.npdata.be/BuG/551-Verhuizingen*
www.npdata.be/BuG/507-Verhuis

6 *www.npdata.be/BuG/551-Verhuizingen*
www.npdata.be/BuG/507-Verhuis

Grafiek 5: Denderstreek: loop van de bevolking per jaar (1991-2021)

Grafiek 6: Denderstreek: samengetelde evolutie (1991-2021)

Tabel 1: Denderleeuw: aantal en % verhuis in, uit en saldo naar gewesten en provincies (2021)

DENDERLEEUW	Verhuis			% op bevolking		
BEVOLKING: 20.772	In (van)	Uit (naar)	Saldo	In	Uit	Saldo
Totaal	**1.115**	**1.154**	**-39**	**5,37%**	**5,56%**	**-0,19%**
- Vlaams Gewest	**730**	**1.010**	**-280**	**3,51%**	**4,86%**	**-1,35%**
- Brussels Gewest	**355**	**103**	**252**	**1,71%**	**0,50%**	**1,21%**
- Waals Gewest	**30**	**41**	**-11**	**0,14%**	**0,20%**	**-0,05%**
- Antwerpen	17	22	-5	0,08%	0,11%	-0,02%
- Vlaams-Brabant	340	279	61	1,64%	1,34%	0,29%
- West-Vlaanderen	34	33	1	0,16%	0,16%	0,00%
- Oost-Vlaanderen	329	656	-327	1,58%	3,16%	-1,57%
- Limburg	10	20	-10	0,05%	0,10%	-0,05%
- Brussels Gewest	**355**	**103**	**252**	**1,71%**	**0,50%**	**1,21%**
- Waals-Brabant	1	10	-9	0,00%	0,05%	-0,04%
- Henegouwen	14	24	-10	0,07%	0,12%	-0,05%
- Luik	14	2	12	0,07%	0,01%	0,06%
- Luxemburg	0	2	-2	0,00%	0,01%	-0,01%
- Namen	1	3	-2	0,00%	0,01%	-0,01%
Verhuis in, uit en saldo	**1.115**	**1.154**	**-39**	**5,37%**	**5,56%**	**-0,19%**
Geboorten, overlijden en saldo	**204**	**187**	**17**	**0,98%**	**0,90%**	**0,08%**
Immigratie, emigratie en saldo	**91**	**63**	**28**	**0,44%**	**0,30%**	**0,13%**
Nieuwkomers saldo (1)			**174**			**0,84%**
Bevolking						**100,0%**
Migratieachtergrond						**32,7%**
Vreemdelingen						**9,4%**
% vreemde.op migratieachtergr.						28,8%
Moslims op de bevolking (2)						7,0%
% Moslims op migratieachtergr.						21,2%
Verhuis binnen lokatie 2020			**600**			**2,9%**
Verhuis naar locatie			1.115			5,4%
Verhuis uit locatie			1.154			5,6%
Verhuisbewegingen in bevolking			**2.869**			**13,8%**

(1) Nieuwkomers langs migratie-, natuurlijk- en verhuissaldo vreemdelingen

(2) Berekening npdata.be

"Om de evolutie van welzijn, zorg en samen-levingsbehoeften te begrijpen, moet men de lokale migratie-geschiedenis grondig bekijken."

Tabel 2: Denderleeuw: aantal en % per gemeente die naar, van en saldo verhuizen (2021)

DENDERLEEUW	BEVOLKING	Verhuis			% op bevolking		
GEMEENTEN	20.772	In (van)	Uit (naar)	Saldo	In	Uit	Saldo
Brussel	188.737	73	19	54	0,04%	0,01%	0,03%
Sint-Jans-Molenbeek	97.697	62	14	48	0,06%	0,01%	0,05%
Anderlecht	122.547	55	13	42	0,04%	0,01%	0,03%
Jette	52.751	33	3	30	0,06%	0,01%	0,06%
Dilbeek	44.095	28	4	24	0,06%	0,01%	0,05%
Ternat	16.283	31	12	19	0,19%	0,07%	0,12%
Sint-Agatha-Berchem	25.298	19	2	17	0,08%	0,01%	0,07%
Asse	34.494	37	21	16	0,11%	0,06%	0,05%
Affligem	13.466	44	30	14	0,33%	0,22%	0,10%
Koekelberg	22.023	17	4	13	0,08%	0,02%	0,06%
Gent	265.086	30	18	12	0,01%	0,01%	0,00%
Schaarbeek	130.690	21	12	9	0,02%	0,01%	0,01%
Sint-Gillis	48.837	13	4	9	0,03%	0,01%	0,02%
Vorst	56.616	13	4	9	0,02%	0,01%	0,02%
Lennik	9.312	10	1	9	0,11%	0,01%	0,10%
Elsene	87.052	11	4	7	0,01%	0,00%	0,01%
Zaventem	35.916	9	2	7	0,03%	0,01%	0,02%
Evere	43.608	9	2	7	0,02%	0,00%	0,02%
Bergen	96.545	7	1	6	0,01%	0,00%	0,01%
Harelbeke	29.095	6	0	6	0,02%	0,00%	0,02%
Gråce-Hollogne	23.037	6	0	6	0,03%	0,00%	0,03%
Vilvoorde	46.354	14	9	5	0,03%	0,02%	0,01%
Sint-Pieters-Leeuw	35.486	9	4	5	0,03%	0,01%	0,01%
Wemmel	17.182	6	1	5	0,03%	0,01%	0,03%

"Het duurde drie decennia voor migratie hielp de bevolkingsdaling in de steden te stoppen."

Daarnaast bevat de tabel nog veel andere waardevolle informatie, zoals het aantal inwoners dat binnen de Denderstreek verhuisde, het percentage vreemdelingen, inwoners met een migratieachtergrond en moslims, en cijfers over nieuwkomers, geboorten, overlijdens en het natuurlijk saldo in 2021.

DENDERLEEUW: VAN EN NAAR WELKE GEMEENTEN WERD VERHUISD?

Voor elke gemeente, provincie, gewest en groep gemeenten zijn de in- en uitverhuisbewegingen tussen 1991 en 2021 vastgelegd op npdata.be. Het voorbeeld van Denderleeuw laat zien vanuit welke Brusselse gemeenten inwoners naar Denderleeuw trekken en met hoeveel, maar ook dat Denderleeuwenaren vooral naar gemeenten in en rond de Denderstreek verhuizen.

VERHUISSALDO PER GEMEENTE, PROVINCIE EN GEWEST TOT 2030, 2036 EN 2042: WISSEL OP DE TOEKOMST

Het toekomstige verhuissaldo speelt vooral op lokaal niveau een belangrijke rol, omdat een negatief verhuissaldo wordt gecompenseerd met immigratie. Hoe meer wooneenheden vrijkomen, hoe groter het potentieel om nieuwe inwoners

Tabel 3: Verhuissaldo: extrapolatie gemiddelde van 2016-2023 naar 2030, 2036 en 2042

Omschrijving	2030	2036	2042	2030	2036	2042
Belgie	0	0	0	0%	0%	0%
Vlaams Gewest	70.310	140.619	210.929	1%	2%	3%
Brussels Hfdst. Gew.	-76.871	-153.743	-230.614	-6%	-12%	-19%
Region Wallonne	6.562	13.124	19.685	0%	0%	1%
Antwerpen	-999	-1.998	-2.997	0%	0%	0%
Vlaams-Brabant	31.010	62.019	93.029	3%	5%	8%
West-Vlaanderen	16.867	33.734	50.600	1%	3%	4%
Oost-Vlaanderen	26.483	52.965	79.448	2%	3%	5%
Limburg	5.170	10.340	15.509	1%	1%	2%
Brabant Wallon	9.020	18.039	27.059	2%	4%	7%
Hainaut	10.869	21.738	32.607	1%	2%	2%
Liege	-2.333	-4.665	-6.998	0%	0%	-1%
Luxembourg	1.066	2.132	3.197	0%	1%	1%
Namur	4.926	9.852	14.778	1%	2%	3%

"Werken waar je woont, verhoogt je welzijn."

aan te trekken. Een positief verhuissaldo duidt op een verhoogde instroom van inwoners via immigratie of binnenlandse verhuizingen.

Non-profit DATA biedt allerlei tabellen, zoals alle gemeentes in alfabetische volgorde,[7] of Vlaamse,[8] Brusselse[9] en Waalse[10] gemeentes gesorteerd op negatief verhuissaldo. In Wallonië en Vlaanderen vallen onder andere gemeenten met veel asielcentra op. Erkende vluchtelingen domiciliëren zich daar en verhuizen later. Zo kan men voor elke gemeente de demografische evolutie en verhuisbewegingen aflezen. In tabel 3 vind je per gewest en per provincie de extrapolatie van de verhuissaldo's voor 2030, 2036 en 2042.

ZORG, WELVAART EN WELZIJN: DEMOGRAFIE IS MEDE BASIS VOOR BELEID

Wie zorg wil dragen voor welvaart en welzijn moet beschikken over data die ver genoeg teruggaan en een helder en actueel beeld geven van de demografische evoluties. Dit maakt het mogelijk om de loop van de bevolking te vergelijken. Deze data zijn beschikbaar via npdata.be en worden jaarlijks geactualiseerd. Er is uitgebreide informatie over de bevolkingsevolutie na de Tweede Wereldoorlog, inclusief het percentage inwoners met migratieachtergrond en wat het bevolkingsaantal zou zijn zonder migratie.[11]

"Zonder het vrijkomen van woningen zijn bevolkingswisselingen niet mogelijk."

Ook zijn er gegevens over inwoners met migratieachtergrond per nationaliteit en gemeente, met links naar gemeentekaartjes die het percentage per nationaliteit tonen.[12] Ook de evolutie van het percentage moslims in elke gemeente van 2010 tot 2023 is te raadplegen.[13] Tot slot verwijzen we naar een bericht over omvolkingsmythen.[14] Voor een verdere exploratie van diverse thema's, kunt u terecht op www.janhertogen.be. ■

7 *http://www.npdata.be/viewz/verhuis-extrapolatie-alfabetisch.htm*
8 *http://www.npdata.be/viewz/verhuis-extrapolatie-vl.htm*
9 *http://www.npdata.be/viewz/verhuis-extrapolatie-br.htm*
10 *http://www.npdata.be/viewz/verhuis-extrapolatie-wl.htm*
11 *www.npdoc.be/bevolkingsevolutie*
12 *www.npdoc.be/migratieachtergrond*
13 *www.npdoc.be/moslims*
14 *www.npdoc.be/omvolkingsmythen*